

Quislings første ekteskap

Av Hans Fredrik Dahl

Aftenposten 3/2-1992

KULTURDEBATT

Hans Fredrik Dahl svarer her på de innvendigene Kirsten A. Seaver nylig reiste i Aftenpostens spalter (29/1) mot første bind av hans Quisling-biografi «En fører blir til».

En 70 år gammel skilsmissekonflikt blusser ut i heftig oppslag over en helside i Aftenposten 29. januar. Kirsten A. Seaver, som har opptrådt som partsrepresentant for Quislings første hustru Alexandra Voronine under flere rettssaker i Oslo i de siste årene, går voldsomt i rette med min biografi «En fører blir til». Det bilde jeg tegner av Quislings første hustru, er så sårende og feilaktig, hevder hun, at jeg har «øvet vold mot historien som fag».

Jeg kan ikke helt følge henne i dette. Historiefaget byr oss å gjenskape fortiden ved hjelp av så pålitelige kilder som mullig, og for det tilfellet at kilder mangler, å trekke de nødvendige slutninger så nøkternt og eksplisitt som mulig. Insnusjoner og utfall i det omfang Seaver presterer i sin helside, gjør i alle fall mindre ære på faget. Faktum er nemlig at vi står omtrent samme sted når det gjelder kildene og de grunnleggende fakta i denne merkelige ekteskapshistorien – om hvordan Vidkun Quisling tok én hustru i 1922 og en ny i 1923. Vi bygger begge i hovedsak på de samme kilder som lå til grunn for de undersøkelser Arve Juritzen gjorde i 1988, og som er gjengitt i hans bok «Privatmennesket Quisling og hans to kvinner». Disse igjen bygger i høy grad på Alexandras versjon – og på annet materiale, som vi begge anerkjenner. Det er altså helt feilaktig når Seaver hevder at jeg bare støtter meg til det Maria og Vidkun Quisling har fortalt. Jeg legger, i motsetning til hva hun gir inntrykk av overfor Aftenpostens lesere, stor vekt på Juritzens funn, både om Alexandra og Maria.

Det er også en desinformasjon at jeg skal ha ser-

vert historien om «Vidkun og Maria i rosa glasur», og feid de uheldige sider ved skilsmissen og gjengittet under teppet. Jeg har tvert imot inngående drøftet muligheten av at Quisling *ikke* var gift med Maria i det hele tatt, eller aldri ble skilt fra Alexandra og følgelig kanskje var bigamist, og at hans opptreden utad i alle fall viser sviktende realitetssans.

Derimot er jeg i motsetning til Seaver ikke moralsk indignert over at han håndterte utreisedokumentene i 1923 litt informelt, for å få alle tre avsted fra Russland. Det er også en lang rekke andre punkter hvor jeg har en annen vurdering enn henne – noe hun velger å understreke med følelsesfulle utbrudd og til dels kraftige tøyninger av min tekst. Jeg kan ikke gå i detaljer om alt. Leser man først en bok mot veden, er det ikke mye en forfatter kan gjøre annet enn å si: Les om igjen. Bare ett sted stiller hun meg forøvrig et nøkternt spørsmål. Hvor har jeg det fra at Vidkun og Alexandra sov i hvert sitt værelse i leiligheten i Erling Skjalgssons gate? Det har jeg fra Arne Quisling, som bodde sammen med dem. Henvisningen står i notene.

Med hensyn til det faktiske, mener Seaver at jeg ikke har gjort tilstrekkelig forarbeid og samlet kilder fra The Hoover Institution ved Stanford, som etter hennes utsagn rommer vesentlig stoff om Quislings tid i Russland og Ukraina. Jeg har selvfølgelig vært inne på tanken. Men etter å ha sett de dokumenter fra Hoover som Seaver i sin tid viste Stein Ørnholm, slo jeg det bort som kanskje mindre vesentlig enn å gjennomgå alt det andre som finnes, fortrinnsvis ved FN-biblioteket i Genève. Min vurdering den gang støttes

Ekttemannens biografi må skrives ut fra hans synsvinkel, skriver Hans Fredrik Dahl i sitt svar til Kirsten A. Seaver, som ifølge Dahl tar Alexandra Voronines parti 100 prosent – mot Quisling.

av at Seaver heller ikke nå har noe egentlig substanslert å legge frem fra Stanford-samlingene. Hun viser til et dokument i Hoover-samlingen som tyder på at russiske myndigheter la restriksjoner på utførsel av utenlandske diplomaters antikvitetskjøp, i motsetning til hva jeg hevder i min bok. Men det kan knapt kalles vesentlig. Og i alle tilfeller oppfattet legasjonspersonalet selv utførselen som fri.

Ytterligere én opplysning legger hun frem fra Hoover-samlingen: den at Quislings danske kollega Hermod Lannung kom til Kharkov først etter Alexandras og Vidkun Quislings giftermål og avreise til Norge i 1922, og at han således ikke selv kan ha truffet sin norske kollegas hustru. Det han skriver om henne, er annenhånds og derfor «sladder», hevder Seaver.

Jeg er enig med henne i

at Lannungs omtale kan være annenhånds eller i alle fall grunnet på flyktige møter. Det fremgår av hans egen bok, forsåvidt, og trenger ikke eget belegg. Men hans memoarer er ikke derfor verdiløse. Som den pålitelige og nøkterne rapportør han i alminnelighet er, gir han nok en korrekt dekning av de oppfatninger som fantes om Alexandra i hans krets av hjelpearbeidere og studenter. Vi kan derfor nokså trygt holde oss til hans beretning.

Denne krets har altså oppfattet Alexandra som moralsk løssaktig, i alle fall som ytterst utfordrende. De kan ha tatt feil i dette; Alexandra kan ha vært tvers igjennom uskyldig, og de kan ha misforstått hennes karakter. Hennes overdådige bruk av kosmetika – som vi har to uavhengige kilder for – kan ha vært utslag av ren ungdommelighet. Men med rette eller urette ble hun altså oppfattet som lettsindig.

Etter min mening oppfattet også Quisling henne slik. Og hans psykologiske motiv for å gifte seg med henne etter kort tids bekjentskap, og skille seg fra henne allerede året etter, var å «redde» henne – få henne med hjem til Norge og bevart som det gode menneske hun egentlig var. Det er som innsyn i denne «kvinneredder-psykologi» jeg siterer fra Quislings egen novelle – selvfølgelig ikke for å bevise noe ufordelaktig om Alexandra selv, som Seaver tror. Noe veien er, som jeg opplyser, antagelig skrevet før han traff Alexandra. Men den retter et flomlys inn i hans personlighetstrekk i så måte. Den viser en mann som lengter etter å gjøre godt for en kvinne på skråplanet.

Jeg kan ta feil. Men min forklaring har den fordel at den føyer sammen endel løse ender og ellers dunkle punkter ved hele historien, som ellers blir liggende ubesvart. For hvis Quisling ikke hadde hatt et motiv i nærheten av dette, ville

hans adferd være nesten umulig å forklare. Han var jo slett ikke mannen som uten videre giftet seg for å skille seg året etter, eller den som kunne inngå et romantisk ekteskap umiddelbart etter å ha avviki et forutgående. Han hadde sine mer omfattende begrunnelser, sitt prosjekt. Og han mente selv å opptre høyverdig – også i den henseende at han må ha regnet oppbruddet fra ekteskapet med Alexandra for å kunne gifte seg med Maria, som en gyldig skilsmisse, på en eller annen måte. Han ville redde Alexandra, få henne ut av miljøet i Kharkov, oppdra og stimulere henne i Vesten.

At han i dette opptrådte paternalistisk og manipulatorisk, det er så. At han krenket sin unge hustru, er opplagt. Hans tause klossethet overfor det annet kjønn hadde to år tidligere ført til at han for livet såret en annen ung kvinne, Nini Bø. På den annen side er det karakteristisk at ingen av dem støtte ham bort av den grunn. De inntagende og kjærlige brev fra Alexandra til Vidkun lenge etter at han hadde giftet seg med Maria viser det. I det hele tatt, trekanten Alexandra–Vidkun–Maria var utrolig komplisert. Fremfor alt ble den preget av at aktørene i så liten grad forsto hverandre. Vidkun forsto nok ikke hvor dypt han krenket Alexandra. Hun, på sin side, kunne umulig overskue hans prosjekt. Hvordan skulle en livlig 17-årig ukrainerinne forstå en lukket einstøing fra Telemark? Eller trenge inn i en så komplisert ideologisk karakter som Quisling? Forsåvidt er det nettopp en skilsmissekonflikt – med de veikjente tragiske trekk av uforenlige situasjonsoppfatninger – vi ser utspille seg i de lidenskapefulle passasjer i Kirsten Seavers artikkel. Jeg anerkjenner selvfølgelig hennes rett til å ta 100 prosent parti for Alexandra. Men ektemannens biografi må skrives ut fra hans synsvinkel – med den kritiske distanse som historiefaget lærer oss.